

Řeč těla: Baletní migrace z Východu

Adéla Pospíchalová

České scény na čas ovládli baletní umělci ze zemí bývalého Sovětského svazu. Jejich životní podmínky se změnily, někteří však v nových působištích zůstávají.

„Když jsme se s manželem rozhodli z Petrohradu odjet, měli jsme oba angažmá v divadle. Jenže mzdu jsme dostávali jen zřídka a nebýt zájezdů, tak jsme si nic nevydělalí,“ líčí situaci ruských baletních tanečníků v devadesátých letech Natalia Vassinová. V České republice již žije devět let. „Přijela jsem do Ústí nad Labem se třemi taškami, osmiměsíčním dítětem a manželem. Věděli jsme, že v místním divadle hledají nové tanečnice do Labutího jezera, a rozhodli jsme se to zkusit,“ říká Natalia.

V devadesátých letech měla divadla v Rusku i na Ukrajině velké finanční problémy – nebyly peníze na mzdy ani na provoz, zkoušky probíhaly v nevytopených sálech, někdy skoro potmě. V té době odešlo hodně tanečníků do baletních souborů po celém světě. Dnes už je situace podstatně jiná a ti, kteří do zahraničních souborů odcházejí, již neutíkají před bídou, ale spíše hledají nové zkušenosti..

„Kolegové, co to přetrpěli a zůstali, se dnes už mají dobře,“ dodává Natalia. Ani ona si teď ale nestěžuje. V ústeckém divadle je už pět let sólistkou, a i přesto, že si nejprve nemohla na malé město zvyknout, cítí se tu nyní dobře. „Zpočátku jsem měla deprese a chtěla jsem se vrátit. Spali jsme na ubytovnách a u kamarádů. Navíc ta změna oproti Petrohradu byla ohromná,“ popisuje své začátky.

Přízvuk v pohybu

Řeč těla je univerzální a srozumitelná lidem na celém světě. To je výhoda všech tanečníků, kteří se rozhodnou dobýt svět. A takových není málo. Zatímco naše baletní soubory tvoří často vedle Čechů také tanečníci z Ruska, Ukrajiny, Slovenska a dalších zemí, absolventi českých škol se vydávají hledat nové zkušenosti většinou do západoevropských nebo amerických metropolí. „Zahraniční angažmá je pro české tanečnice lákavé. Je v tom prvek dobrodružství, ale také vidina lepšího finančního ohodnocení a možnost vyzkoušet si nové

taneční styly a způsob práce,“ říká Helena Bartlová, PR manažerka baletu Národního divadla. Mnozí se v tvrdé mezinárodní konkurenci dokážou prosadit. Dobrým příkladem je Daria Klimentová. Po úspěších v Národním divadle se přes Kapské Město a Glasgow protancovala až do Anglického národního baletu v Londýně, kde nyní působí jako primabalerina a právem patří mezi světovou baletní elitu.

I když se ale může zdát, že u tanečníků na původu vůbec nezáleží, tak docela pravda to není. Roli přízvuku v lidské řeči zastávají v baletu různé školy, které se projevují odlišnými technikami a styly. Pro moskevské, petrohradské nebo kyjevské absolventy konzervatoře je typický důraz na formu a perfektní techniku. Francouzský styl zas upřednostňuje eleganci pohybů. Dnes se ale rozdílly hodně stírají. Tím, že je baletní prostředí hodně otevřené a kosmopolitní a na jevišti se setkávají tanečníci a choreografové z různých škol, musí se všichni naučit ovládat různé styly.

Exotická moderna

Pro ruské a ukrajinské tanečnice v Česku je oříškem hlavně moderní tanec, se kterým se při svých studiích většinou ani nesetkali. „Modernu mám ráda, je to ale jiný způsob tance, na který jsme v Rusku nebyli vycvičení. Stojí mě daleko víc práce a času,“ říká Natalia, která vystudovala Ruskou baletní akademii A. Vaganovové v Petrohradu. „Teď už se v Rusku ve škole děti s moderním tancem trochu setkají, my jsme ale ze školy vyšli modernou nepoznamenání,“ dodává. Její slova potvrzují další tanečníci, jež odchovála klasická ruská škola. O to je ale pro ně práce v Česku a jiných divadlech v Evropě, jichž většina hraje vedle klasického repertoáru také představení moderního tance, zajímavější. Potvrzuje to i Viktoria Vrublevská, která do Česka přijela už v roce 1993 z Kyjeva. Stejně jako Natalii ji sem přivedly neúnosné podmínky na Ukrajině. „Téměř celý repertoár byl pro mě nový. V Kyjevě jsme hráli klasiku nebo folklor. Kyjevské divadlo má stále na programu patnáct představení klasického baletu. Národní divadlo v Praze jich nabízí divákům pouze pět. Tady jsem se setkala s českou avantgardou, moderním tancem a samozřejmě více s českou hudbou. Stále jsem se učila něco nového,“ říká Viktoria, dnes sólistka Laterny magiky.

V českých baletních souborech je zastoupení ruských a ukrajinských tanečníků značné. V ústeckém baletním souboru je čtyřicet tanečníků, z toho jedenáct jich pochází z Ruska. Ještě před deseti lety tvořili soubor téměř výhradně Rusové a Ukrajinci. „Lepší poměry v Rusku jsou znát. Do České republiky dnes přijíždí o poznání méně tanečníků z východní Evropy. Někteří zůstanou, ale část se rozhlédne a odchází dál na Západ,“ říká Vladimír Nečas, šéf baletního souboru Severočeského divadla opery a baletu v Ústí nad Labem. Vedle vedení ústeckého souboru učí také na Taneční konzervatoři v Praze. „Jsem rád, když mohu dát příležitost také českým studentům,“ říká. Taneční dráha není jednoduchá a velká část absolventů konzervatoře odchází do jiných profesí. Větší zájem je podle Nečase o chlapce. Každý třetí se prý svému oboru nikdy nevěnuje.

Významné zastoupení tanečníků z bývalého Sovětského svazu mají i jiná oblastní divadla. Ani soubor pražského Národního divadla není výhradně českou záležitostí. Prvním sólistou baletního souboru je držitel mnoha ocenění Rus Alexandre Katsapov, z žen působících v souboru stačí jmenovat Ivannu Illyenko původem z Ukrajiny. Vedle Východoevropanů tvoří soubor tanečníci z Anglie, Austrálie, Maďarska, Slovenska nebo Itálie. Národní divadlo má oproti těm oblastním výhodu. Spravuje jej ministerstvo kultury, a může tedy nabídnout o něco lepší platové podmínky. Nemusí také neustále bojovat o přežití. I tak se tanečníci ze zahraničí nehledají lehce. Národní divadlo je láká na zajímavý program, krásné město a dobrý soubor. „Občas se ale stane, že tanečník, který vyhraje konkurs, nakonec kvůli platovým podmínkám smlouvu nepodepíše,“ říká Helena Bartlová z ND.

Finančně se už pro Rusy české angažmá nevyplatí, daleko lákavější jsou v tomto ohledu nabídky západoevropských divadel. I přesto u nás část tanečníků zůstává a dál se stěhovat nechťejí. „Teď už si nedovedu představit, že si znovu zabalím všechny své věci a vyrazím do zahraničí začínat znovu. Chvilí mi trvalo, než jsem si tady zvykla. Teď už na to asi ani nemám věk,“ říká s úsměvem Natalia. „V šestadvaceti letech se baletním tanečníkům hledá nové angažmá už špatně,“ dodává.

Ruské a ukrajinské baletní soubory se s finanční krizí již vyrovnaly. I přes velký odliv tanečníků mají stále z čeho vybírat. Balet je zde velmi prestižní a oblíbený. I proto nemají taneční školy nouzi o zájemce. „Téměř v každé vesnici je taneční kroužek a děti získávají od mala dobrou průpravu. Na konzervatoř se dostanou opravdu jen ti nejtalentovanější,“ odpovídá Vladimír Nečas na dotaz, proč jsou ruští a ukrajinští tanečníci tak vyhlášení. Velká konkurence a daleko větší přísnost ve škole i v divadlech hrají také svou roli. „Disciplína v Petrohradě byla daleko větší. Když například baletka nezhubla, jak měla, následoval finanční postih,“ říká Natalia. Umělci ze států bývalého Sovětského svazu, vycepovaní tvrdou disciplínou a konkurencí, pak obohacují nejen české baletní soubory.

Autorka působí ve společnosti Člověk v tísni.

Reportáž vznikla v rámci projektu "Czech Made?" Multikulturního centra Praha za podpory Evropské komise a vyšla v kulturním týdeníku A2 (11/2008).

Reportáž se stala podkladem jednoho z komiksů připravované výstavy "CZECH MADE? Výstava komiksů o práci cizinců", která bude k vidění během jara 2009 v Praze, Brně, Ostravě a na půdě Evropského parlamentu ve Štrasburku.

